

Філь О. М.,

Львівський інститут економіки і туризму, м. Львів

ЗАПОЗИЧЕННЯ ЯК ЗАСІБ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ (на матеріалі англомовної комп'ютерної лексики в українській та польській мовах)

Присвячено запозиченій лексиці як носієві культурних надбань та нових знань і її ролі у трансмісії цих знань на прикладі комп'ютерної термінології. Описано особливості засвоєння запозиченої лексики на сучасному етапі розвитку української та польської мов та джерела запозичень до комп'ютерної сфери. Проаналізовано особливості засвоєння комп'ютерної термінології різними категоріями мовців (від звичайного користувача до професіонала-програміста), зокрема появу комп'ютерного сленгу у середовищі користувачів ПК та Інтернету.

Ключові слова: запозичена лексика, міжкультурна комунікація, комп'ютерна термінологія, комп'ютерний сленг, користувач ПК та Інтернету.

Посвящена заимствованной лексике как носителю культурных достижений и новых знаний и ее роли в трансмиссии этих знаний на примере компьютерной лексики. Описаны особенности усвоения заимствованной лексики на современном этапе развития украинского и польского языков и источника заимствований в компьютерной сфере. Проанализированы особенности усвоения компьютерной терминологии различными категориями носителей языка (от обычного пользователя до профессионала), в частности появление компьютерного сленга в среде пользователей ПК и интернета.

Ключевые слова: заимствованная лексика, межкультурная коммуникация компьютерная терминология, компьютерный сленг, пользователь ПК и интернета.

The article is dedicated to the borrowed language as a carrier of the cultural values and new knowledge, and its role in the transmission of this knowledge (on the example of computer language). The features of borrowed vocabulary learning at the present stage of development of Ukrainian and Polish languages and a source of borrowing in the computer field are described. The features of learning computer terminology by different categories of speakers (from standard user to professional one) and the emergence of computer slang among PC and Internet users are analyzed.

Key words: borrowed vocabulary, intercultural communication, computer terminology, computer slang, the user PC and the Internet.

Питання запозичання слів і понять із мови у мову розглядалось з різних поглядів і не втратило своєї актуальності й сьогодні. Активний сучасний мовець повинен вивчати нові слова та поняття, прикладаючи до цього немало зусиль, оскільки за допомогою найсучасніших технологій новини у світі миттєво стають надбанням мільярдів людей.

Метою запропонованої статті є опис нових явищ міжкультурного обміну, що відбуваються у процесі запозичання слів з інших мов (на даному етапі – англійської мови) завдяки глобальній комп'ютеризації мовців.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань:

- показати нові можливості запозичання лексики в українську та польську мови;
- проаналізувати динаміку розвитку лексикографічної науки та можливість успішного засвоєння комп'ютерної лексики носіями мови завдяки наявним лексикографічним джерелам комп'ютерної термінології в українській та польській мовах;
- описати особливості засвоєння англомовних комп'ютерних термінів на прикладі формування комп'ютерного сленгу в середовищі українських та польських користувачів ПК та мережі Інтернет.

Вивчення англійської мови за останнє десятиліття стало актуальним, оскільки її знання забезпечує не лише орієнтацію у нових термінах та поняттях, а й значно полегшує життя тим особам в українському соціумі, які знають англійську, і який, як відомо, має на сьогодні досить низький рівень володіння цією мовою. За рахунок запозичень з англійської мови відбулось поповнення суспільно-політичної лексики, мистецьких і культурних реалій, понять зі сфери бізнесу, наприклад: укр. *мас-медіа*, пол. *mass media* з англ. *mass media*; укр. *імпічмент*, пол. *impeachment*, з англ. *impeachment*, укр. *джаз-рок*, пол. *jazz-rock* з англ. *jazz-rock*, укр. менеджер, пол. *menedżer* з англ. *manager*, укр. бізнес., пол. *biznes* з англ. *business* тощо. Останнім часом з'явилась велика кількість термінологічних одиниць на позначення різноманітних понять та дій, виконуваних користувачем комп'ютера (укр. *дисплей*, пол. *displej* з англ. *display*, укр. *сервер*, пол. *serwer* з англ. *server*, укр. *факс*, пол. *faks* з англ. *faks* тощо), адже неможливо заперечувати факт комп'ютеризації різних галузей (бізнесу, освіти, медицини і т.д.) та суспільства в цілому. Без таких термінів як процесор – укр., *procesor* – пол., *processor* – англ.; антивірусна програма – укр., *program antiwirusowy* – пол., *anti-virusprogram* – англ.; хакер – укр., *haker* – пол., *hacker* – англ. неможливим є порозуміння між звичайними користувачами ПК.

Якщо взяти до уваги те, що кількість комп'ютерів в мережі збільшилась від 100 одиниць у 1980 г. до 200 мільйонів у 2000 р [13], стає зрозумілим, що кількість користувачів ПК та мережі Інтернет невпинно зростає і потребує знань зі сфери новітніх технологій. Дослідники виявили, що в основному збагачення комп'ютерної лексики різних мов відбувається за рахунок запозичання англомовних лексичних одиниць. Можна сказати, що в світі прийнята спільна комп'ютерна термінологія передусім тому, що сьогодні на світовому ринку електроніки провідними є американські англомовні фірми-виробники обчислювальної техніки та програм [7]. Це явище стосується також комп'ютерної терміносистеми української та польської мов, які сьогодні є надзвичайно динамічними і дуже швидко запозичують нові терміни з галузі інформаційних технологій. Свідченням цього є українська та польська лексикографія, яка постійно збагачується новими словниками.

До перших лексикографічних праць в українській мові, що стосуються комп'ютерної термінології, варто віднести діаспорний “Українсько-англійський словник комп'ютерних термінів і англо-українські аудіо-візуальні терміни”, виданий у 1990 році в Едмонтоні і укладений П. Фединським та ін. [8], а також виданий у 1995 році у Львові “Англо-український словник з інформатики та обчислювальної техніки”, автор О.Коссак [2]. Динаміка появи наступних словників комп'ютерної термінології з кожним роком зростає і сьогодні список лексикографічних праць значно довший [3,1,5, 9].

Польська комп'ютерна лексикографічна традиція фактично збігається в часі з українською. До перших можна віднести словники з 1991 року А.Марциняка та М.Янковського, А.Хейдука, Й.Шмідта, П. Косовича [15]. Усі словники комп'ютерної лексики в польській мові є переважно двомовними (польсько-англійські, англо-польські). Виняток складають словник А.Марковського та А.Ридзевського [14], що містить лише 600 словникових статей, але п'ятьма мовами, а також трьохмовний великий англо-німецько-польський словник П.Бонка на 30000 словникових статей [12].

В українській мові словники комп'ютерної лексики теж переважно двомовні (українсько-англійські, англо-українські) або тримовні (англо-російсько-українські, російсько-українсько-англійські). Як бачимо, українська та польська лексикографічні традиції не можуть похвалитись спільними здобутками, а тому вимагають поповнення лексикографічних “білих плям” (потребують створення англо-українсько-польського словника комп'ютерної термінології), хоча кожен з уже існуючих словників виконує своє завдання – допомагає мовцеві-користувачеві ПК розібратись у навалі англійських термінів, з якими доводиться стикатись сьогодні.

Ще одним цікавим питанням є засвоєння англійських комп'ютерних термінів у середовищі носіїв будь-якої мови. Відомо, що за своїм змістом слово є інформативною структурою. Перш за все воно виконує номінативну функцію, тому для того, щоб слово повноцінно функціонувало у мові, мовці повинні його знати. Це знання передбачає розуміння слова – опанування його звучання, вимови та написання. Особи, які мають справу з інформаційними технологіями і знають англійську мову, не відчувають дискомфорту у використанні англійської термінології і не потребують жодних словників. Сучасність вимагає якщо не вивчення англійської мови, то засвоєння англіцизмів у разі потреби (наприклад, при вивченні комп'ютерної грамоти). Багато комп'ютерних термінів транслітеровані українською та польською мовою з англійської. У польській мові значна частина термінів мають однакову з англійською графічну будову. Наприклад:

Англійська мова	Польська мова	Українська мова
gigabyte	gigabajt	гігабайт
kilobyte	kilobajt	кілотайт
megabyte	megabajt	мегабайт
bit	bit	біт
monitor	monitor	монітор
server	serwer	сервер
banner	banner	банер
spam	spam	спам
chat	chat	чат
on-line	on-line	онлайн
virus	wirus	вірус
hacker	haker (hacker)	хакер

Деякі десигнати з комп'ютерної сфери у польській чи українській мовах передаються засобами рідної мови, скажімо, англ. *attachmant* у пол. *załącznik*, укр. *прикріпленіи* (файл), англ. *link* у пол. *odsylacz*, укр. посилаєння, англ. *password* у пол. *hasło*, укр. пароль, англ. *bookmark* у пол. *zakładka*, укр. закладка, англ. *printer* у пол. *drukarka*, англ. *pageview* у пол. *liczba odwiedzin*, укр. кількість переглядів тощо.

Цікавим явищем у процесі засвоєння інноваційної комп'ютерної лексики є поява комп'ютерного сленгу. За визначенням 11-томного Словника української мови сленг – це розмовний варіант професійного мовлення; жаргон [6]. Характерним для сленгу є помітне емоційно-експресивне забарвлення. Комп'ютерний сленг не є засобом комунікації, а часто є своєрідним кодом для програмістів-професіоналів. Також свідчить про активне входження новітніх технологій у життя українського суспільства, у якому відбувається активне опрацювання комп'ютерної лексики мовцями (наприклад, семантичне переосмислення слів, метонімія та метафора тощо). Популярність комп'ютерів у молодіжному середовищі, схильному до вживання жаргонних висловів і сленгу, визначає моду на комп'ютерний жаргон серед молодих користувачів [4]. Велике поширення мають зокрема слова: зависнути (припинити відповідати на команди: глючити, глюкати – працювати з помилками; дурдос, дирдос – операційна система DR-DOS, комп або тачка (комп'ютер), проги (програми), вінди або відноха (програма Windows), геймер, нік, хакер тощо. Одна із властивостей жаргонної лексики – переосмислення загально-вживаних слів і створення на їх основі лексичних одиниць із подвійним змістом, наприклад, перекачати, злити (переписати інформацію), висіти в неті – бути під'єднаним до мережі інтернет тощо. У молодіжному комп'ютерному жаргоні багато запозичень з англійської мови, часто перероблених або навмисно покручених. Той факт, що до сленгу входять крім українських і англійські слова [...] та прагнуть українізуватися, говорить про здатність української мови поглинати і перероблювати різномірний мовний

матеріал [11]. Подібні процеси відбуваються і у польській мові. Скажімо, пристрій для посування курсора на моніторі в українській мові має назву мишка, у польській – *mysz* (з англ. *mouse*), вірус у польській мові отримав назву *robak* (англ. *worm*) – назва з'явилась у 1975 завдяки письменнику-фантасту **Джону Браннеру**; позначку решітка # поляки називають *kratka, plótek, krzyżyk*, [16], сюди ж можна додати *cyberprzestrzeń* (віртуальна реальність), *haker* (хакер), акроніми *APO (a przy okazji)*, *BiSwK (Bracia i Siostry w Klawiaturze)* [17] та безліч інших.

І хоча більшість новотворів не залишаються в мовах, поступаючись місцем загальноприйнятим частотним лексемам, засвоєння нової лексики з комп'ютерної сфери, переосмислення інноваційного мовного матеріалу звичайними мовцями-користувачами ПК та професійними програмістами свідчить про живі процеси, які відбуваються у мовах завдяки явищам міжкультурної та міжмовної взаємодії.

Література:

1. Англо-російсько-український тлумачний словник з комп'ютерної графіки та аналізу зображень / [Укл. Р. М. Паленичка, П. Цінтергоф]. – Львів : Червона калина, 1998. – 551 с.
2. Англо-український словник з інформатики та обчислювальної техніки : понад 15000 термінів / [Укладач О. М. Косак ; ред. О. Р. Микитюк]. – Львів : СП БаК. – 1995. – 304 с.
3. Карачун В. Англо-український словник-довідник скорочень у галузі комп'ютерної техніки./ В. Карачун – К. : Знання, 2000. – 158 с.
4. Комп'ютерний сленг / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://borisroman.blogspot.com/>
5. Короткий англо-український тлумачний словник з комп'ютерної техніки / [Уклад. Р.Р. Сіренко та ін.] – Львів : Вид. центр ЛНУ імені І. Франка, 2005. – 96 с.
6. Словник української мови: в 11 т./[за ред. І.К. Білодіда] / АН УРСР: Інститут мовознавства.– Київ: Наукова думка, 1970–1980 (Том 9, 1978. – С. 350.) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sum.in.ua/>
7. Уанес Х. Комп'ютерна лексика: ее место в современной лексической системе русского языка и в учебном процессе/ Х.Уанес // Вестник Московского университета. – 2005. – № 6. – С. 61-70 (Сер. 9. Филология).
8. Українсько-англійський словник комп'ютерних термінів і англо-українські аудіо-візуальні терміни / [Уклад. П. Фединський та ін.] – Едмонтон, 1990. – 30 с.
9. Ходаков В. Навчальний термінологічний російсько-українсько-англійський словник: Комп'ютерні науки: 12 500 термінів: Навч. посібник з комп'ютерних наук та комп'ютерної інженерії / В. Ходаков. – Херсон, 2002. – 599 с.
10. Шевченко В. Англо-український тлумачний словник редакційно-видавничої комп'ютерної термінології: Понад 5000 слів, словосполучень і скорочень найпоширеніших термінів / В. Шевченко. – К. : Либідь, 2006. – 319 с.
11. Щур І. І. Українськомовний комп'ютерний сленг: формування і функціонування. /Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук /Ірина Ігорівна Щур. – Київ, 2006.
12. Bąk P. i in. Słownik popularny angielsko-niemiecko-polski terminów komputerowych i informatycznych / P. Bąk. – Warszawa : Rea, 2006.
13. Informatyka. Słownik encyklopedyczny / Zdzisław Płoski. – Wrocław : Wydawnictwo EUROPA, wydanie II. – 2001.
14. Markowski A., Rydzewski A. Technika mikrokomputerowa. Słownik pięcioletni. / A. Markowski, A. Rydzewski. – Warszawa : WNT, 1993.
15. Słowniki informatyczne po polsku. Bibliografia: Bibliografia słowników informatycznych wydanych w Polsce drukiem. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://marcinmilkowski.pl/pl/tumaczenie-mainmenu-28/24-sowniki-informatyczne-po-polsku-bibliografia>.
16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pl.wikipedia.org/wiki>
17. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.vista.pl